

Eduard Hervàs

Cartera de Valors

Fer créixer

Guia per a educar en valors a partir de la lectura dels contes de la col·lecció «Cartera de Valors»

Orientació pedagògica per als pares, les mares i el professorat referides a
la col·lecció «Cartera de Valors».

(ISBN: 84-96726-11-8)

© *Animallibres*

www.animallibres.cat

Llicència editorial per cessió d'Edicions Bromera, S.L.

© *Eduard Hervàs Martínez, 2006*

FER CRÉIXER

Punts de lectura per a pares, mares i educadors en general, que són la tribu sencera.

Els cadells humans es diferencien dels de la resta dels mamífers per la fragilitat i la dependència total dels adults: la mare, el pare i tots els que estiguin disposats a ajudar-los.

En néixer, tot mamífer és capaç d'apropar-se a cercar menjar als pits, mames, mamelles, en definitiva, glàndules de secreció externa d'on brolla llet de la seva mare, per seguir alimentant-se. Aviat s'aixecarà i serà capaç de caminar, de seguir-la, de jugar i, al cap de poc temps, serà autosuficient.

Fins i tot el petit cangur, que neix essent un embrió, és capaç d'enfilar-se per la panxa de la mare per introduir-se a la bossa marsupial i col·locar-se ben enganxat al mugró, d'on mamarà fins que, al cap d'uns mesos, pugui ser independent.

Però el cadell humà necessita ser subjectat, gitat, aixecat, vestit, rentat, eixugat i alimentat durant uns quants anys fins que serà un gran embrió, però de persona. Haurà d'anar acomodant el cervell i aprenent molt lentament tot el que necessita per a arribar a ser un més del grup.

Quan els grups humans tenien una estructura social més senzilla, el llarg procés d'humanització dels bebès era també més simple. Però continuava essent molt més llarg i complicat que el de qualsevol altre mamífer.

En una societat tan complexa i accelerada com l'actual, on en poques generacions el que un dia era important per a tothom ha deixat de ser important per a cadascú, el dilluns següent, el creixement dels cadells i la seva incorporació a la

societat, l'aprenentatge de la vida, és cada vegada més ardu. Ara no cal sortir a caçar l'antílop, però hi ha les modes, el consum i el consumisme, la televisió, les grans celebracions, el treball quotidià, el trànsit urbà i interurbà, la targeta de crèdit i de dèbit, i tota la pressa possible.

Encara que ja sabem que per a educar un nen fa falta tota la tribu, serà la família, els pares especialment, qui s'hagi de responsabilitzar i ser el presumpte artífex de la seva educació.

Paga la pena aturar-se un moment cada dia per reflexionar, en allò que té en comú cada parella de progenitors, sobre les petites coses que tant tenen a veure amb el creixement i l'educació dels més petits, que algun dia seran grans i també voldran ser progenitors. I si és possible, entre gol, copa i cor, cal comentar-ho en grup, amb amics i amigues, amb pares i mares, membres de la tribu. Tot seguit us proposem uns quants suggeriments per a fomentar el diàleg intergeneracional a partir dels llibres que integren la col·lecció infantil «Cartera de Valors».

Títol: ***Arròs i tinta***

Autor: Patxi Zubizarreta

Dibuixos d'Alfonso Abad

Tema transversal que tracta:

Educació viària

ISBN: 84-96726-00-2

LES ARRELS DE LA HISTÒRIA

En poques generacions, els temps han canviat i, amb aquests, les estructures socials, el funcionament de les famílies i les relacions entre els seus membres. Els pares segueixen ocupats en la tasca de treballar per portar diners a casa; les mares ho solen fer també i, a més, se solen encarregar de les tasques de la llar i de la intenció domèstica. Els horaris dels llocs de treball, especialment si són per torns, compliquen les relacions familiars i l'atenció i l'educació dels menors.

Les àvies i els avis actuals van tenir durant la seva infantesa una relació molt diferent amb els seus avis i àvies de la que tenen ara ells mateixos amb els seus néts. Els seus avis els explicaven contes tradicionals i històries familiars; els ensenyaven a conèixer les plantes i els animals de la zona, les millors tècniques per a relacionar-se amb la natura; els ensenyaven a aprofitar el pas del temps, a reconèixer i esperar les estacions i aprofitar-se'n, a pensar i a esperar. Eren situacions i relacions per a les quals els pares no tenien temps ni podien dedicar-ne l'esforç, que se centrava i se centra a treballar, cuinar i donar menjar, fer la bugada i rentar els plats o portar el cotxe al taller.

És evident que, en l'actualitat, les mares i els pares tampoc no poden fer aquestes tasques amb els fills, com van fer amb ells els seus avis, atès que tenen encara menys temps per a tot,

més obligacions i més acceleració envers els fills. I a la major part dels avis i les àvies els és impossible, pel fet que han de desenvolupar una sèrie de funcions que abans estaven reservades als pares: portar els nens a escola i recollir-los, donar-los dinar o sopar cada dia, ficar-los al llit, rentar-los, procurar que facin els deures... I educar-los.

Aquest cúmulo de tasques pot arribar a aclaparar greument les àvies massa responsables com a mares, que senten l'obligació de resoldre els problemes de les filles i els fills amb relació a la cura dels petits. I en exercir el paper de cuidadores, han de deixar d'exercir el d'àvies: han de renyar, prohibir, exigir, en lloc de permetre i consentir. Això, ho podien fer quan avis i néts es reunien unes quantes hores a la setmana per passar-ho bé i no quan s'encarreguen d'ells com a obligació de cada dia, en una edat que ja no és de criar nens, sinó de gaudir-ne.

Encara tenim l'experiència de com els avis i les àvies transmetien les tradicions i els costums en les hores de companyia, a la vora del foc a l'hivern, a la fresca durant les nits d'estiu, arrezerats sota les faldes de la taula de braser a la tardor o fent un tomb entre el verd del camp a la primavera.

Uns altres avis i àvies, per no haver d'assumir les tasques d'atenció i educació, o perquè als fills no els agrada com tracten els néts, es refugien o s'aïllen en els centres de la tercera edat, on les necessàries relacions intergeneracionals brillen per la seva absència més absoluta. I perden la possibilitat d'enriquir amb el seu contacte afectiu i molt personal el present i el futur de la societat.

En uns temps en què augmenta l'esperança de vida, potser la solució és que els besavis assumeixin l'antic paper dels avis. Encara que el més just seria que cada pare i cada mare assumís la seva responsabilitat envers els fills, exigint solucions

reals per al que s'ha denominat *conciliació de la vida laboral i familiar*. O cercant alternatives personals i comunitàries per a la cura dels nens.

I els centres de la tercera edat, els podrien ubicar prop de les escoles infantils i de primària, i amb espais comuns perquè, encara que fos per simple contacte físic, els petits i els grans se sentissin obligats a gaudir els uns dels altres i poguessin triar néts i avis adoptius.

Perquè la identitat personal, familiar i social es construeix des de les arrels amb la història quotidiana i la cultura de cada poble i nació, que passa de les mans, els ulls i les paraules dels més grans al seny dels més petits.

Títol: ***Qui necessita un barret màgic?***

Autor: Maria Jesús Bolta

Dibuixos d'Anna Clariana

Tema transversal que tracta:

Consum responsable

ISBN: 84-96726-01-0

QUANT CAP EN UN BARRET

Algunes nenes i nens, potser massa, aprenen des de ben petits que tenen dret a obtenir tot el que desitgen. I sempre desitgen moltes coses.

Molts pares i mares, des d'abans de decidir ser-ho, tenen la creença que, als fills i a les filles, cal donar-los tot el que demanen. O gairebé tot, que la Lluna és molt lluny i de prop es percep massa gran per a tenir-la a casa.

Tenir massa coses no ajuda els petits a créixer. No els ensenya a valorar-les pel que són o per la utilitat que tenen, sinó que únicament valoren el fet d'arribar a aconseguir-les. El més important per a ells és que els donin, que els comprin, que els posin a l'abast –gairebé– tot el que desitgen, cosa que augmenta l'ansia per tenir i la necessitat apressant que se'ls concedeixi.

Amb una caixa de sabates buida, una nena o un nen poden tenir una cuineta, un camió, el cotxe de Fernando Alonso, una casa, la caixa forta del banc o un bressol per a les nines. La imaginació és un dels ingredients necessaris per als jocs infantils. I jugar és una de les activitats més importants en el seu treball de créixer i fer-se persones. Per a jugar fa falta ganes, imaginació i, de vegades, tenir algú amb qui poder fer-ho. Les joguines són accessoris que no cal comprar en cap

centre comercial o botiga de joguines, perquè qualsevol cosa pot ser una joguina.

Cada família s'hauria de proposar com un objectiu fonamental entrenar els fills i les filles perquè descobreixin i cultivin la imaginació per mitjà del llenguatge; els jocs de paraules; els jocs tradicionals i les tradicions orals; els contes llegits, records o inventats; les expressions de la cara; els jocs de mans; les rialles còmplices; els amagatalls impossibles, o el barret de l'avi que a la fi serà màgic.

Quan els nens i les nenes aprenen a tenir-ho gairebé tot només de desitjar-ho, creixen convençuts que, per més temps que passi, continuaran tenint aquest dret. Els desitjos complets així tenen la virtut de generar nous desitjos que exigeixen ser complets en una cadena sense fi i sense fre. Però quan arriba l'hora en què ja no és possible proporcionar-los-ho tot, perquè els pares ja no veuen els fills com a nenes i nens que han de cuidar, o s'adonen que s'han estat excedint des de fa molts anys, apareix un monstre, el monstre de la frustració.

La frustració és l'estat de decepció creat emocionalment quan algú espera realitzar el seu desig i es veu impedit de fer-ho, i és un monstre maligne perquè sol provocar automàticament agressió. Quan algú no aconsegueix satisfer els seus desitjos, acaba agredint algú de paraula o d'obra: els pares, la parella, els fills o a si mateix.

La vacuna contra la frustració, que haurà d'impedir una agressió futura, es compon de tres ingredients molt importants per al creixement de les persones: la imaginació, la il·lusió i la comunicació. Tres ingredients que la família ha d'emulsionar des del començament i amb prou temps d'atenció i proximitat emocional.

Títol: ***Nens i nenes de tot el món***

Autor: Vicente Muñoz Puelles

Dibuixos de Maria Espluga

Tema transversal que tracta:

Diversitat cultural

ISBN: 84-96726-02-9

NI NEGRES, NI XINESOS, NI ÀRABS, NI GITANOS, NI PAIOS

Les estructures socials en què cada persona neix i creix, que conformen la seva manera de percebre el món, obliguen a establir zones de pertinença i barreres aixecades a fi d'identificar-nos –diferenciant-nos de la resta, els *altres*.

Les famílies creen relacions de parentiu més o menys extenses: matriarcals, amb un temps i un espai comuns per a generacions successives, o nuclears, tancats en la parella i els fills.

Relacions d'afinitat, objectius i accions comuns han format tot tipus de clubs, penyes, colles i associacions vàries.

Els espais físics, naturals o artificials, han vedat des de sempre els llocs on hi havia els valors dominants i comuns: aldees, pobles, ciutats, barris, comarques naturals, nacions i supranacions. Les característiques físiques dels integrants de cada una d'aquestes agrupacions s'han anat mantenint com a signes d'identitat personal en oposició amb la resta de la humanitat. Les diferents races, paradigmes de l'adaptació humana al medi, multiplicades o dividides en conjunts de característiques ètniques, han servit per a afirmar els *uns* en oposició amb tots els *altres*.

Les nenes i els nens neixen sense prejudicis i, per a ells, quasi totes les persones són gairebé iguals, especialment si tenen un comportament correcte i agradable o, almenys, neutre.

No fan diferències entre les persones mentre no se'ls ensenyin i no es puntuïn com a importants i diferenciadores: els *nostres* en oposició amb els *altres*. Com a família, com a nació o com a raça: color de la pell, configuració de la cara i el cos, característiques del pèl, llengua, tradicions, etc.

Per ensenyar els prejudicis, en aquest cas el prejudici negatiu davant els que són diferents, no cal esforçar-se massa ni planificar gaires accions. Amb uns pocs senyals dels adults importants –pare, mare, família o amics– i sense que gairebé calguin paraules, es graven en el plàstic i emmotllable cervell infantil les característiques dels *altres* que han de ser considerades negatives en oposició amb les *nostres*.

Mentre els *altres* eren lluny, els referents negatius restaven en un racó de la memòria, sense que haguessin de sortir a la superfície. Quan aquells s'han anat apropant i assentant entre nosaltres, tots els tics ancestrals i les respostes culturals automàtiques heretades i adoptades culturalment sorgeixen i provoquen la necessitat del rebuig.

Les filles i els fills adoptats –tan filles i fills dels pares com els anomenats *biològics*–, en principi, són més acceptats pel grup social com més s'assemblen físicament als pares i als familiars. Són les *xinesetes*, els *negrets*, els *indis* o els –simplement– *rossos* o *bruns* com la seva mare o el seu pare, perquè són ucraïnesos o russos i això no es nota.

Si assumim teòricament –perquè ho hem reflexionat i acceptat conscientment– la igualtat de tots els éssers humans, sense que el color de la pell o les diferències culturals o lingüístiques els treguin la categoria de persones, amb tots els drets i les obligacions, haurem de plantejar-nos ensenyar-ho als nostres fills des que neixen. D'aquesta manera, desenvoluparan defenses pròpies i s'immunitzaran davant els virus socials del

racisme i la xenofòbia, davant l'odi als qui són diferents per raons de color, cultura o idees.

En moltes escoles, als parcs, a les places o a les ludoteques hi ha nenes i nens amb cares de diferents colors o amb cultures distintes. Els jocs i les cançons infantils de tot el món acumulen una gran riquesa cultural i són intercanviables entre si.

És important conservar els costums i els elements culturals propis, però només per poder oferir-los als amics, les veïnes o els companys; als pròxims, que poden aprofitar allò que molts altres van aprofitar abans durant anys.

Els negres no taquen, riuen molt; els xinesos no són grocs i no contagien cap malaltia ocular, i els àrabs, els gitanos o els païos no són lladres ni assassins. I tots saben jugar, riure, cantar, explicar històries i ser amigues i amics. I, això, ho ha de saber i ensenyar cada pare i cada mare des del primer dia de vida de tots els nens i les nenes del món.

Títol: ***Un dia de caca i vaca***

Autor: Fina Casallerrey

Dibuixos de Marina Seoane

Tema transversal que tracta:

Igualtat entre sexes

ISBN: 84-96726-03-7

NINES I CAMIONS

Partim de la base certa que els homes i les dones tenen els mateixos drets, i que en la societat occidental els poden exercir. En moltes altres zones, la discriminació per qüestions religioses, polítiques i culturals apareix en distints nivells, i arriba fins i tot a ser absoluta i repressora.

Sens dubte, hi ha diferències genètiques que defineixen els dos gèneres, perquè biològicament homes i dones tenen tasques determinades quant a la reproducció i la cria —perpetuació de l'espècie.

No obstant això, en una societat moderna, amb igualtat de drets i deures, on les dones assumeixen responsabilitats públiques i privades, trobem encara grans diferències de comportament, motivació i emocions entre nens i nenes, homes i dones, pares i mares.

Als nens se'ls impel·leix a actuar, a jugar, a fer coses i se'ls reforcen els èxits aconseguits des que són molt petits. El valor i la capacitat se'ls suposa. Les nenes, es tenen al costat escoltant els grans, els parlem, les escoltem més i les excusem més quan no aconseguen els seus objectius.

Els nens aprenen a exterioritzar les seves conductes, sense arribar en molts casos a pensar i descobrir com se senten i perquè. Les nenes aprenen un vocabulari ric amb paraules que

defineixen sentiments i emocions que senten o poden sentir, la qual cosa els permet pensar i reflexionar sobre els seus estats d'ànim, descobrir i descriure'n les raons. Això els proporciona un llenguatge intern del qual manquen els nens i els homes o que tenen molt poc desenvolupat. Per això, molts nois necessiten parlar o escriure per descobrir què és el que pensen realment.

Si ara és fàcil trobar nenes o dones fent activitats tòpicament masculines, és més difícil trobar nens o homes fent activitats que sempre han estat considerades femenines. Una nena es pot vestir com un nen o es pot disfressar de personatge masculí, però encara sobta que un nen es vesteixi com una nena o es disfressi de fada o de princesa: sempre es planteja la possible homosexualitat del nen.

En el repartiment de les responsabilitats i tasques familiars de l'home i de la dona que decideixen viure junts comença l'educació de gènere dels fills que, anys després, poden tenir. És cert que posem en pràctica els rols de gènere que vam aprendre de manera inconscient quan érem petits i vivíem amb els nostres pares, copiant les seves actituds i comportaments, i ens trobem de vegades en la contradicció entre la teoria d'igualtat que volem aplicar i la pràctica de discriminació sexista que fem sense adonar-nos-en.

Per això, és important que la parella reflexioni, prengui decisions sobre com funcionaran i com volen educar els fills amb relació, en aquest cas, al gènere i als seus derivats. I quan ja tingui uns bebès, que aniran creixent dia a dia i any rere any, haurà de revisar constantment les seves pràctiques educatives per descobrir si continuen perpetuant els rols sexistes o permeten que els nens aprenguin el més bo de les dones, i les nenes, el més bo dels homes, i hauran d'aprofitar, si és possible, per tal de retocar i complementar les actituds i els comportaments propis.

Títol: ***Els guardians del bosc***

Autor: Agustín Fernández Paz

Dibuixos de Cristina Durán i

Giner Bou

Tema transversal que tracta:

Defensa de la natura

ISBN: 84-96726-04-5

VEURE LA VIDA I GAUDIR-NE

La natura és aquí mateix, en girar qualsevol cantonada, encara que de vegades passen dies i setmanes i ni ens en recordem. Però de sobte se'ns obre i es presenta en tota la seva esplendor en una vall verda i humida, en tota la seva humilitat en una flor de test o en el cant de l'ocell que ens desperta cada matinada. Simplement, la vida en les seves múltiples facetes.

Els nens són més a prop de la natura perquè són més a prop del terra i són capaços de fixar-se en detalls mínims que denoten vida: una formiga, una marieta, uns brins d'herba entre dues lloses de l'empedrat, unes floretes grogues per a la mama en un racó del parc o qualsevol cadell d'animal d'un amic.

Les nenes i els nens necessiten el contacte amb la natura per a aprendre a interioritzar els ritmes biològics, gairebé sempre més pausats i tranquils que els ritmes socials consumistes i televisius. Observar com passen cada any les estacions, descobrir i identificant els signes que les anuncien, o fixar-se en el miracle repetit del creixement d'una planta des que és llavor, que, per més que es pretengui, no es pot accelerar. A mesura que passin els dies, passarà de llavor a planteta, i de planteta, a planta amb fulles i flors; que podrà tenir llavors que també es podran plantar per iniciar un altre cicle.

Els pares poden aprofitar la capacitat de sorpresa dels fills davant la novetat per tal de contagiar-se'n i experimentar, tots plegats, la vida que es veu, que es viu i que es pot cuidar.

La responsabilitat s'aprèn essent responsables d'alguna cosa que s'ha de cuidar. Per exemple, unes plantes en els testos del balcó o de l'hort, un cadell o un aquari, alternativa estètica i estàtica de la televisió. Cuidar no és jugar; és atendre, donar menjar, netejar, passejar, observar. També es poden observar els animals més o menys en llibertat al camp, als boscos, als observatoris per a aus, simplement mirant per la finestra o anant a una granja escola. El que importa és que desenvolupin la necessitat de seguir tota la vida en un contacte positiu amb els elements naturals i que aprenguin a col·laborar en la seva defensa.

Les nenes i els nens són molt sensibles a les notícies o explicacions sobre agressions a la natura. Amb la seva lògica indiscutible són capaços de relacionar les causes pròximes i quotidianes amb els efectes llunyans i els desastres anunciats. No és difícil fer que els nens siguin responsables del reciclatge domèstic o de la reducció del consum d'aigua si els ho han explicat a escola i a casa es fa cas del tema mínimament. Però com en tot allò que està relacionat amb l'educació, la família ha de ser també còmplice, reforçadora, coherent i constant amb relació a aquestes conductes apreses pels petits. Si no és així, desistiran progressivament en el seu interès, a fi que la congruència familiar no perilli.

No podem deixar de banda el gaudi estètic, la bellesa que es pot reconèixer en cada fulla i en cada posta de sol, en el vol d'una àguila o en les pinzellades d'unes roselles. I que s'aprèn a relacionar amb les paraules i des de l'experiència compartida amb pares, amics, avis i àvies que, a més, els podran ensenyar que aquelles plantes serveixen per a menjar o com s'aprofita, per exemple, l'espart per a fer cordes o estores.

Títol: ***Armada fins a les dents***

Autor: Miquel Desclot

Dibuixos de Susana Campillo

Tema transversal que tracta:

Salut i higiene

ISBN: 84-96726-05-3

SANA, SANA...

El coneixement del propi cos, l'estructura i el funcionament, les raons per les quals podem sentir-nos físicament bé o malament són qüestions que han de ser conegudes pels nens i les nenes des de petits, de la mateixa manera que han de conèixer les conductes que poden propiciar o afavorir l'aparició de malalties, i també les normes bàsiques d'higiene.

Menjar i dormir, orinar i evacuar –fer pipí i caca– correctament, rentar-se i fer exercici són pilars bàsics per a tenir una vida sana. Com tots els hàbits, s'han d'aprendre des de petits, a poc a poc, i s'han de seguir exercitant perquè s'enregistrin en el cervell i, si es practiquen regularment, no s'oblidaran mai, per la qual cosa passaran a formar part del repertori de conductes de cada individu.

A les escoles infantils s'utilitza molt de temps i esforç perquè l'alumnat adquireixi correctament aquests hàbits d'higiene i salut, que permeten al cos, com a organisme i plataforma física de la persona, poder executar les seves funcions psíquiques i socials de la manera més eficaç. Però sense una veritable col·laboració de la família, un compromís real perquè a casa també vagin al lavabo tot sols, perquè es rentin les mans abans i després de dinar, perquè mengin de tot, asseguts i tot sols, perquè es rentin les dents i facin exercici físic, s'aconseguirà molt poc.

Perquè els hàbits s'aprenen i es converteixen en conductes pròpies per a tota la vida si es practiquen en la quotidianitat de la vida real i s'adapten a les necessitats de cada edat i de cada temps. Com tot el que té a veure amb educació i creixement, els nens i les nenes copien els comportaments i les actituds dels models importants que tenen a l'abast, el pare i la mare. Els hàbits higiènics i de salut s'aprenen a casa, encara que s'iniciïn i s'entrenin a escola.

Si volem que els fills i les filles es rentin, els pares s'hauran de rentar i els menors hauran de veure que ho fan, i els hauran d'explicar les millors maneres de fer-ho en cada cas, al ritme del seu creixement i autonomia. Quan encara són petits, la vergonya amb relació a les parts íntimes encara no s'ha instal·lat en ells, per tant, el pare i la mare encara poden relativitzar-la i ensenyar i entrenar els hàbits d'evacuació. Nens amb por de seure al vàter, per exemple, podrien haver-la superada o no haver-ne tingut si haguessin observat el seu pare o la seva mare asseguts a la tassa; així se'ls hauria ensenyat a col·locar-se, netejar-se, etc.

Un altre aspecte important és reconèixer els signes de la salut, els símptomes de la malaltia i l'existència del malestar i del dolor com a senyal d'avís de l'organisme. Han d'aprendre, per exemple, que si es té fred i no en fa és que hi pot haver febre, llavors cal dir-li-ho al papa, a la mama o a l'adult que estigui a càrrec, perquè ho valorin i vagin a visitar o no al metge, que ha de ser reconegut com un aliat de la salut. També han de saber que, quan estan malalts, necessiten descans perquè el cos es pugui curar i tornar a la vida normal.

Al cap i a la fi, tot és qüestió d'autonomia corporal, que s'adquireix amb instruccions clares, observació dels altres i pràctica. Hi cal afegir una comunicació constant i sincera, per

a la qual hauran d'aprendre les paraules amb què es diuen les coses que tenen a veure amb el cos i la higiene, les sensacions físiques agradables o desagradables, per poder comunicar-les en el moment i el lloc que correspongui, sense vergonya.

Títol: ***El marcià Marçal***

Autor: Carmen Gil

Dibuixos de Paco Giménez

Tema transversal que tracta:

Alimentació equilibrada

ISBN: 84-96726-06-1

MENJAR, MENJAR

Sens dubte, menjar és una activitat necessària per a viure, com ho és ficar combustible en el dipòsit d'un automòbil perquè funcioni o ficar piles en una llanterna perquè faci llum. Sense menjar no es pot viure gaire temps, i menys sense beure.

En un parell de generacions, en el nostre entorn, el fet de menjar s'ha dissociat de l'adequació dels aliments a les necessitats de les persones. Els aliments bàsics presents en un territori han estat la base fonamental de l'alimentació dels seus habitants, als quals cal afegir la relació entre aquests i la manera de preparar-los, segons els costums i la cultura culinària.

Però la necessitat d'alimentar-se està contaminada actualment per una allau de missatges publicitaris contradictoris, en què el concepte de menjar ha estat substituït pel de consumir un producte elaborat determinat que es ven en un determinat supermercat o centre comercial.

En aquest escenari de lluita mediàtica pel repartiment del pastís alimentari consumista, es juga l'ansietat dels pares, especialment de les mares, que són les que han d'assumir la lactància dels nadons i la decisió de passar directament o indirectament al biberó o les farinetes. Els nens i les nenes han de menjar sempre que se'ls posi el menjar davant, i molt. Però, quan les ments programades genèticament per a menjar i donar menjar

es troben en un medi amb abundància i diversitat de consum d'aliments, unit a l'escassetat de temps per als àpats, les múltiples ocupacions i preocupacions paternes i la falta d'ànims i de la constància necessària per a l'ensenyament, es configura un còctel que dificulta, i arriba a impedir, una cosa tan senzilla i natural com menjar i aprendre a fer-ho.

Per a menjar fa falta, bàsicament, sensació de gana, de no haver menjat i saber que es pot satisfer aquesta necessitat. Si es descarten problemes neurològics o de l'aparell digestiu, i també intoleràncies a alguns aliments (a la llet, per la lactosa o la caseïna, al gluten, a certs vegetals o a molts conservants i colorants), quan un nen té gana, menja.

I ha de menjar de tot, en proporcions i quantitats adequades i a les hores adequades, amb el component afectiu i social que té també tot el que es refereix als plats, la taula i les estovalles. Els dietistes diuen que és important distribuir la ingesta diària en tres àpats forts, desdijuni, dinar i sopar, i dos àpats lleugers a mitjan matí i a mitjan tarda.

La qüestió no sembla gaire complicada, però en algunes famílies el fet de donar menjar als petits i no tan petits és un drama, fins al punt de dimitir de la responsabilitat que tenen com a pares, no tant de donar-los menjar com d'ensenyar els menors a alimentar-se. Perquè cal dir que és més important que els nens aprenguin a menjar que no pas la quantitat que mengen cada vegada que se'ls presenta el menjar.

El que abans podia ser una excepció en un dia de festa –un gelat, una bossa de llepolies, fruites seques, patates fregides, dolços, caramels, xocolatines, refrescos ensucrats, crispetes– s'ha convertit en un dret dels menors i una obligació per als adults, per la qual cosa nens i nenes passen hores remugant, sense donar temps a l'estómac perquè tingui sensació de gana. I quan

se'ls presenta el menjar a taula, no volen menjar i comença el drama, perquè la mare, l'àvia o la monitora del menjador escolar s'entesten a fer que mengin, renyant, prometent, suplicant o, en massa casos, oferint un plat alternatiu, o dos, o tres, fins que es queden tranquil·les veient que, finalment, mengen alguna cosa; o es continuen desesperant perquè el nen o la nena no vol menjar, perquè sap que, al cap d'una estona, podrà sadollar la gana, si arriba a tenir-ne, amb alguna pasta industrial o qualsevol altre preparat amb regal inclòs.

El control de les emocions dels adults que poden arribar a aconseguir els menors amb el menjar com a arma o excusa només pot comparar-se al que poden tenir en relació amb el son. Per això, és necessari deslligar el món emocional matern o patern de la gana i les apetències alimentàries de les filles i els fills. Cal aprendre, assessorats pels pediatres, el que cal donar-los i quan se'ls ha de donar, sense trampes, sense agafar-los a traïció mentre miren els dibuixos de la tele.

L'estratègia és anar introduint a poc a poc tots els aliments i les textures, fer que siguin atractius, sense que ningú es jugui en cada àpat l'estabilitat emocional, aconseguint que el fet d'estar asseguts a taula sigui una situació agradable i desitjada.

I és evident que a menjar també s'aprèn des de l'exemple de les persones importants i pròximes, com tots els hàbits de vida. Si els pares no mengen verdura, fruita o peix, no desdejunen, no beuen llet o beuen massa alcohol, no poden pretendre que els fills aprenguin a menjar bé i de tot.

Menjar és una activitat necessària per a la vida que normalment es fa en família. Ha de ser nutritiva, però també atractiva i afavoridora de la comunicació interpersonal i de les relacions socials. Això és, sense televisió o amb la televisió apagada.

Títol: **La bruixa enrabuada**

Autor: Joles Sennell

Dibuixos de Malagón

Tema transversal que tracta:

Educació per a la pau

ISBN: 84-96726-07-X

EL CONFLICTE DE SER ESTIMATS

Entre moltes altres coses, créixer és aprendre a resoldre conflictes. El conflicte és inherent a les relacions interpersonals i a les relacions de cada persona amb si mateixa.

Quan són petitets, els nens i les nenes intenten sortir-se amb la seva i, si no, ploren o criden. El so d'un bebè plorant dispara un ressort en el cervell de les mares –especialment elles–, a les quals els costa molt no respondre a aquesta crida. Per això els resulta tan difícil deixar-los plorar i no atendre les seves pretensions, no fer-los cas. Però les nenes i els nens han d'aprendre que plorar no és un mètode vàlid per a aconseguir que es compleixin els seus desitjos i es resolguin automàticament els conflictes.

Pare i mare han de tenir clar què és el que volen dels fills i han de posar els mitjans per a facilitar-los el camí per a aconseguir aquests objectius, marcant-los els límits dels seus actes, per la qual cosa és fonamental que parlin quotidianament sobre el que fan els nens: quines conductes se'ls ha de permetre; quines s'han de propiciar i, per això, com se'ls ha de premiar, i quines conductes han d'intentar extingir.

Les conductes, els hàbits i les maneres de respondre, de fer i de viure que volen que aprenguin i consolidin els fills i les filles, cal reforçar-les. Es reforcen tant amb mirades afectuoses,

carícies, paraules agradables, petons o regals com amb crits, males mirades o bufetades: qualsevol cosa que impliqui centrar l'atenció de l'adult en la persona o la conducta del menor. Per això, la major part de les vegades es reforcen conductes que es consideren negatives, quan els renyem si les manifesten, la qual cosa provoca que augmenti allò que es vol que desaparegui. La manca de reforç, *no fer cas*, és el que pot fer que una conducta no desitjada desaparegui, juntament amb el reforç d'una conducta alternativa.

Però massa cops els menors no saben el que es vol o s'espera d'ells, perquè els adults suposen que les conductes han de sorgir espontàniament de l'interior del cervell o impulsades per algun gen dominant. Se'ls ha de comunicar, de totes les maneres possibles, quina conducta concreta han de tenir en les diferents ocasions i moments, guiant-los en principi i reforçant-los amb una mirada, una paraula amable, una carícia. I en descobrir conductes no desitjades, se'ls haurà de comunicar també que no han d'actuar així, i els oferirem exemples de comportament correcte alternatiu.

Quan hi ha conflictes entre iguals –germans, companys o amics– que es manifesten amb crits, insults o agressions físiques, els adults solen ficar-se enmig, però no els donen alternatives vàlides per a evitar que el conflicte es resolgui. Per això, tornarà a sorgir al cap de poc temps. De vegades, no hi ha conflicte real entre els menors, sinó que és una estratègia per a aconseguir l'atenció dels adults, que apareixen ràpidament com si fossin serveis d'urgència o unitats d'intervenció de la policia.

Als nens i les nenes se'ls ha d'ensenyar que els desitjos no es poden satisfer immediatament i, encara menys, si xoquen amb els desitjos o els drets dels altres. Han d'aprendre a descobrir

i entendre què és el que volen i a negociar amb el contrari, que, finalment, pot arribar a ser aliat. *Negociació* és un dels conceptes clau en l'educació dels menors que, sabent què necessiten, han d'aprendre a negociar, demanar el que volen i oferir el que poden voler els altres.

No obstant això, de la relació amb els pares, els avis i educadors diversos, han d'haver après que hi ha coses sobre les quals no es negocia. Hi ha límits que no es traspassen perquè, si ho fan, hauran de pagar per això una simple indiferència o manca d'atenció, o una retirada de privilegis.

A les filles i als fills se'ls ha ensenyat últimament que tenen dret a tot, o tots els drets, a canvi de res, de cap obligació. I quan no se'ls dóna el que volen és com si se'ls estigués robant i no se'ls estimés. Confonen *tenir* amb *ser estimats*.

La veritat és que el dret a l'educació, a ser alimentats i vestits, a ser estimats i fins i tot el dret a ser feliços no impliquen el dret al consum compulsiu i frustrant, que els provocarà conflictes interns i externs greus que han d'aprendre a afrontar i resoldre. Caldrà ensenyar-los a esperar. Esperar per aconseguir recompenses, objectius i satisfaccions diverses serà un dels aprenentatges més importants per al seu èxit en la vida. I hauran d'aprendre a sentir-se bé per fer coses perquè els altres també se sentin a gust. Però, també, a saber rebre amb grat el que els altres els poden oferir.

Donar i rebre, negociar, resoldre conflictes, voler estimar i ser estimats.

Títol: ***La bruixa que es menjava les paraules boniques***

Autor: Antonio Rodríguez Almodóvar

Dibuixos de Santy Gutiérrez

Tema transversal que tracta:

Respecte i convivència

ISBN: 84-96726-08-8

EL PODER DE LES PARAULES

Les paraules tenen molt de poder, perquè permeten la comunicació entre unes persones i les altres, i també perquè faciliten la comunicació amb un mateix. Si és important comunicar-se amb els altres, tant o més ho és poder contactar amb un mateix i saber què ocorre, què sentim, com ens sentim i per què.

A més, amb les paraules es va configurant el pensament ja que es creen i es reforcen connexions neuronals que permetran el raonament, la imaginació, el record i la creació.

Els nens i les nenes no neixen sabent parlar ni entenent el que se'ls diu. No s'aprèn a parlar per generació logopèdica espontània. Per tal d'aprendre a parlar, han de sentir paraules, frases i oracions; i se'ls ha de parlar com es parla als bebès i després als nens. També han de balbotejar i equivocar-se.

A més, és necessari que sentin la necessitat de parlar. Si no ho necessiten, perquè han d'esforçar-s'hi? Encara que també és una delícia, aprendre és sempre un esforç. Si necessiten parlar, aprendran més aviat que si ho tenen tot a mà, i a la boca, només amb la força de la mirada o d'una falsa telepatia.

També hauran d'aprendre que hi ha paraules bones i unes altres de menys bones; paraules que han de ser dites en un moment determinat i unes altres que han de ser evitades;

paraules per a usar amb unes persones i paraules per a usar amb unes altres persones.

Sentint –o no– parlar sobre els sentiments i les emocions des de petitets aprendran –o no– paraules que poden explicar el que senten, la qual cosa els permetrà –o no– construir-se un diàleg intern amb què conèixer-se i reconèixer-se. Les nenes, que solien ser més a prop de les mares, de les seves labors i les seves amigues, de les àvies i de les ties, aprenien de les persones adultes les expressions i raons des de les quals podien entendre el seu estat emocional. Als nens se'ls solia enviar a jugar, a fer coses lluny de les reunions i de les paraules. I si anaven on eren els homes, tampoc no trobaven pous de saviesa emocional dels quals poder aprendre i explicar els seus sentiments i els seus perquè.

El poder de les paraules és el poder de la comunicació i del coneixement, que ha de ser atorgat a les nenes i els nens des de l'esforç quotidià dels pares, els avis i familiars diversos. Aquests han de tenir en compte que el que no es diu i no se sent no es pot recordar ni aprendre.

Títol: **Corre, Sebastià, corre!**

Autor: Juan Kruz Igerabide

Dibuixos de Gemma Sales

Tema transversal que tracta:

Integració i tolerància

ISBN: 84-96726-09-6

MÉS IGUALS, MENYS DIFERENTS

De la mateixa manera que neixen i creixen persones amb les cames més llargues o més curtes, el cabell arrissat o llis o el nas més o menys xato, els cervells tampoc no són iguals sinó, simplement, semblants. Han desenvolupat més unes àrees que les altres, les connexions neuronals són més riques o menys i tenen més facilitat per a fer unes funcions que unes altres.

Partim de la base que totes les persones tenen dret que se les accepti com són, i això comença en els nens i les nenes a casa i a escola. Però els adults estem massa acostumats a comparar, a donar a tothom el mateix tracte. Quan s'ajunten dos nens o nenes, sempre hi ha algun adult que ha de descobrir i puntuar favorablement quin és més alt, més gras, més intel·ligent o corre més de pressa. No ens adonem que en la comparació perden tots dos nens que comparem. Normalment els indicadors que prenem per mesurar no mesuren el que és més important per a les persones i la comunitat.

A escola passa el mateix i massa cops se'ls compara, volent o sense voler, i se'ls classifica, en ple creixement físic i intel·lectual, seguint criteris d'intel·ligència i eficàcia per a resoldre unes tasques concretes.

Els nens i les nenes aprenen ben aviat a ordenar-se segons els canons imperants en cada situació i a comportar-se segons els resultats, i com a conseqüència, n'hi haurà alguns que sempre seran a la cua perquè encara no saben llegir, perquè no saben sumar, perquè parlen molt o perquè són pobres.

Les persones som diferents, i en aquesta diferència rau la riquesa de cadascú i de la humanitat en general. I això, ho haurien de saber, viure i aprendre des de sempre i per sempre a casa i al col·legi. Si es valorés de cadascú el que té, el que sap i el que pot, en compte de fixar-se només en allò que falta o que no arriba, començaríem a enriquir el món amb genis. Cada nena i nen és únic i diferent i, per això, és important.

Un món d'éssers amb els mateixos resultats en tot, és a dir, un món d'*iguals*, seria un món molt avorrit. No obstant això, ara, qui no sap o no pot córrer pot saber pintar, explicar contes o escoltar i fer companyia; el portentós matemàtic potser no ha marcat mai un gol o no té amics.

Hi ha nens que són més diferents que d'altres, perquè tenen dificultats en el seu desenvolupament i problemes físics o psíquics: no es poden moure, parlar o escriure com els altres; no comencen a llegir tampoc tan aviat, o no poden estar asseguts, quiets en una cadira. Però de segur que saben fer moltes altres coses, en benefici propi i de la col·lectivitat, del grup.

Des de la família s'ha d'afavorir el contacte dels petitets amb persones amb discapacitats o *diferents*, ensenyant-los que cal estimar-les i tractar-les com a la resta. Això aprofitarà perquè trobin les seves pròpies deficiències i limitacions.

No es pot acceptar que nens o adults es burlin dels altres per les seves diferències, la seva condició de ser diversos, o les seves petites o grans limitacions físiques, psíquiques o sensorials. Perquè tots som iguals i tots som diferents, i entre totes

i tots haurem de construir un futur sense discriminació ni segregació basat en la riquesa de la diversitat. Tots i totes som i serem, tant si es vol com si no, *iguals* i *diferents*. I els nens i les nenes ho han de saber i experimentar per créixer sans de ment i d'esperit.

Títol: ***Jugo i aprenc***

Autor: Teresa Soler

Dibuixos d'Antoni G. Valledor

ISBN: 84-96726-10-X

JUGO I PARENC

Per tal de completar una col·lecció que treballa els comportaments i les actituds responsables i respectuosos, res millor que aquest llibre, que ofereix diverses propostes lúdiques amb l'objectiu de reforçar el valor que es presenta en cada conte. A més, és una manera diferent de posar en pràctica la comprensió lectora dels petits i de provocar que apreciïn el fet lector com una forma d'aprenentatge i d'enriquiment personal.

ÍNDIX

Fer créixer.....	3
Les arrels de la història.....	5
Quant cap en un barret.....	8
Ni negres, ni xinesos, ni àrabs, ni gitanos, ni paios.....	10
Nines i camions.....	13
Veure la vida i gaudir-ne	15
Sana, sana.....	17
Menjar, menjar.....	20
El conflicte de ser estimats.....	23
El poder de les paraules	26
Més iguals, menys diferents.....	28
Jugo i aprenc	31